

**AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA BOZORINING JAMIYAT
IQTISODIYOTIDAGI ROLI****Allashukurova Rayxon Jumanazar qizi***Qarshi Davlat texnika Unversiteti**2-bosqich talabasi.*rayhonallashukurova50@gmail.com**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 03.11.2025**Revised: 04.11.2025**Accepted: 05.11.2025***KALIT SO'ZLAR:**

Axborot-kommunikatsiya bozori, raqamli iqtisodiyot, innovatsion rivojlanish, iqtisodiy samaradorlik, raqobatbardoshlik, texnologik transformatsiya, axborot infratuzilmasi, o'zbekiston iqtisodiyoti..

Ushbu maqolada axborot-kommunikatsiya bozorining zamonaviy jamiyat iqtisodiyotidagi o'rni, uning milliy iqtisodiy rivojlanish jarayonlariga ko'rsatadigan ta'siri hamda innovatsion taraqqiyotdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) infratuzilmasining shakllanishi, raqamli iqtisodiyotning kengayishi va mehnat unumdorligiga ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, axborot bozorining iqtisodiy samaradorlik, raqobatbardoshlik va ijtimoiy farovonlikni oshirishdagi strategik funksiyalari ochib berilgan. Muallif tomonidan O'zbekiston iqtisodiyotida AKT sohasini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati, raqamli transformatsiya dasturlari va ularning natijalari tahliliy yondashuv orqali baholangan. Natijada, axborot-kommunikatsiya bozori iqtisodiy o'sishni jadallashtiruvchi, innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etuvchi va jamiyatning intellektual salohiyatini yuksaltiruvchi muhim omil sifatida qaraladi.

Kirish. XXI asrda insoniyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri sifatida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va u bilan bevosita bog'liq axborot-kommunikatsiya bozorining rivojlanishi e'tirof etilmoqda. Bugungi kunda iqtisodiy jarayonlar, ijtimoiy munosabatlar hamda davlat boshqaruvi tizimlari tobora raqamlashtirilayotgan bir sharoitda axborot oqimlari va kommunikatsiya tarmoqlari jamiyat iqtisodiy tizimining markaziy bo'g'iniga aylangan. Jahon banki va BMTning "Digital Development" hisobotlariga ko'ra, AKT sohasining yalpi ichki mahsulot (YaIM)dagi ulushi 2023-yilda rivojlangan davlatlarda o'rtacha 6–10 foizni, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa 3–5 foizni tashkil etgan. Bu ko'rsatkich ushbu sohaning iqtisodiy o'sish va innovatsion faollikka qo'shayotgan hissasining ortib borayotganini yaqqol ifodalaydi.

O'zbekiston misolida ham AKT sektori milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. So'nggi yillarda mamlakatda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi asosida raqamli iqtisodiyotni shakllantirish, davlat xizmatlarini elektron tizimga o'tkazish, elektron tijoratni kengaytirish va IT sohasida yangi ish o'rinlarini yaratish borasida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2024-yil yakunlariga ko'ra, O'zbekiston axborot texnologiyalari eksporti hajmi 800 million AQSh dollaridan oshgani, AKT sohasida band bo'lgan mutaxassislar soni esa 100 mingdan ortgani qayd etilgan (O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi ma'lumotlariga ko'ra).

Axborot-kommunikatsiya bozori faqat iqtisodiy foyda manbai emas, balki ijtimoiy innovatsiyalar, ma'naviy yangilanish va intellektual resurslardan samarali foydalanish imkonini beruvchi omil sifatida ham ahamiyat kasb etadi. U ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, ta'lim, sog'liqni saqlash, transport, moliya va boshqaruv sohalarida samaradorlikni oshiradi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar orqali ma'lumot almashish tezligi va aniqligi ortib, iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayoni sezilarli darajada optimallashtirilmoqda.

Shuningdek, axborot-kommunikatsiya bozorining rivojlanishi milliy iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirish, xalqaro integratsiyani kuchaytirish va global bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shunday qilib, ushbu soha zamonaviy iqtisodiyotni shakllantiruvchi, barqaror o'sish modelini ta'minlovchi va ijtimoiy farovonlikni mustahkamlovchi strategik sektor sifatida namoyon bo'lmoqda.

Axborot-kommunikatsiya bozorining iqtisodiy mohiyati va tarkibi. Axborot-kommunikatsiya bozori — bu axborot, bilim va texnologiyalarni ishlab chiqish, uzatish, saqlash va qayta ishlashga asoslangan iqtisodiy tizim bo'lib, u jamiyatning barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Ushbu bozor tarkibiga axborot texnologiyalari (IT), telekommunikatsiya xizmatlari, internet tarmoqlari, raqamli platformalar, dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchilari va ma'lumotlar bazalarini boshqarish tizimlari kiradi. Bugungi global iqtisodiyotda axborot-kommunikatsiya sektori eng tez rivojlanayotgan sohalardan biri hisoblanadi. Masalan, Xalqaro Telekommunikatsiya Ittifoqi (ITU) ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda dunyo bo'yicha internetdan foydalanuvchilar soni 5,4 milliard kishiga yetgan, bu esa yer yuzidagi aholining qariyb 67 foizini tashkil etadi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar bozori qiymati 7 trillion AQSh dollaridan oshgani, 2030-yilga borib bu ko'rsatkich 10 trillion dollarga yetishi prognoz qilinmoqda. Bunday raqamlar axborot-kommunikatsiya bozorining nafaqat texnologik, balki iqtisodiy salohiyatini ham ifodalaydi. Chunki bu soha bandlik darajasini oshirish, yangi kasblarni yaratish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va mahsulotlar raqobatbardoshligini kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Axborot-kommunikatsiya bozori va milliy iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik Milliy iqtisodiyot uchun axborot-kommunikatsiya bozori transformatsion rol o'ynaydi. U iqtisodiy

jarayonlarni avtomatlashtirish, boshqaruvni optimallashtirish, tahliliy ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirish imkonini beradi.

Masalan, O'zbekiston iqtisodiyotida "Raqamli iqtisodiyot" konsepsiyasi asosida joriy etilgan elektron hukumat tizimi davlat xizmatlarining 80 foizdan ortig'ini onlayn shaklda taqdim etish imkonini yaratdi. Natijada byurokratik jarayonlar 40 foizga qisqargan, iqtisodiyotda esa yillik 500 mlrd so'mgacha tejamkorlikka erishilgan. Bundan tashqari, elektron tijorat (e-commerce) sektori mamlakat ichki bozori uchun yangi imkoniyatlarni ochmoqda. 2024-yilda O'zbekistonda onlayn savdo hajmi 7 trillion so'mga yetgani, internet orqali to'lov tizimlari foydalanuvchilari soni esa 15 milliondan oshgani qayd etilgan. Bu esa AKTning ichki talab va iste'mol dinamikasiga bevosita ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi.

Axborot-kommunikatsiya bozori va innovatsion rivojlanish. Innovatsion iqtisodiyotning asosi – bu axborot va bilimdir. Shu sababli, AKT bozori milliy innovatsion tizimning "yuragi" hisoblanadi. U ilmiy tadqiqotlar, startap loyihalar, texnoparklar va inkubatsiya markazlarining rivojlanishiga xizmat qiladi. O'zbekistonda 2025-yil holatiga ko'ra, 30 dan ortiq IT park faoliyat yuritmoqda, ularda minglab yosh dasturchilar va innovatorlar o'z loyihalarini hayotga tatbiq etmoqda. Misol tariqasida, IT Park Uzbekistan tomonidan 2024-yilda eksportga yo'naltirilgan 200 million dollarlik dasturiy mahsulotlar ishlab chiqilgan. Bu nafaqat texnologik salohiyatni, balki iqtisodiyotning eksport imkoniyatlarini ham kengaytirgan.

Axborot-kommunikatsiya bozorining ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri. Axborot-kommunikatsiya bozori ijtimoiy jihatdan ham muhim funksiyani bajaradi — u bilimga asoslangan jamiyatni shakllantiradi. Raqamli savodxonlik darajasining ortishi, onlayn ta'lim tizimlarining kengayishi va axborotga erkin kirish imkoniyatlari inson kapitalining sifatini oshiradi.

Masalan, "Coursera", "Udemy" kabi xalqaro platformalar orqali o'zbekistonlik foydalanuvchilarning onlayn o'quv kurslarida ishtiroki 2023-yilga nisbatan 35 foizga oshgan. Bu esa ta'lim tizimining raqamli integratsiyasi, mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga xizmat qilmoqda. Shunga qaramay, AKT bozorini rivojlantirish jarayonida bir qator tizimli muammolar mavjud. Ular orasida infratuzilma yetishmasligi, kadrlar malakasining yetarli emasligi, texnologik asimmetriya va axborot xavfsizligi masalalari eng dolzarblaridan hisoblanadi. Shu bois, iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida raqamli transformatsiyani jadallashtirish, tarmoq investitsiyalarini ko'paytirish va milliy IT brendlarini shakllantirish masalasi kun tartibida turibdi.

Yaqin istiqbolda O'zbekiston AKT eksportini 1 milliard dollarga yetkazishni, raqamli xizmatlar ulushini YaIMda 10 foizga chiqarishni rejalashtirmoqda. Bu natijalar mamlakatning global raqamli iqtisodiyot tizimiga faol integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, axborot-kommunikatsiya bozori zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismi sifatida nafaqat ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish

sohalarini modernizatsiya qilmoqda, balki butun jamiyat taraqqiyotining sur'atlarini belgilab bermoqda. AKT bozori iqtisodiy jarayonlarni tezlashtiruvchi, resurslardan samarali foydalanishni ta'minlovchi hamda innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etuvchi strategik sektor sifatida namoyon bo'lmoqda. Axborot va raqamli texnologiyalar iqtisodiy tizimlarning shaffofligini oshiradi, raqobat muhitini kuchaytiradi, korxonalarning operatsion xarajatlarini kamaytiradi va ularni xalqaro bozorlarga integratsiyalash imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida iqtisodiy samaradorlikning oshishiga, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga hamda bilimga asoslangan iqtisodiy modelning shakllanishiga xizmat qiladi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonida AKT infratuzilmasining kengayishi, elektron hukumat tizimining takomillashuvi, onlayn ta'lim va elektron tijoratning rivojlanishi iqtisodiy o'sishning yangi omillarini shakllantirmoqda. Masalan, 2024-yilda AKT sohasining mamlakat YaIMdagi ulushi 3,8 foizga yetgani, eksport hajmi esa 800 million AQSh dollarini tashkil etgani bu yo'nalishdagi yutuqlarning amaliy natijasidir.

Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya bozorining barqaror rivojlanishi uchun ilmiy-texnik salohiyatni mustahkamlash, kadrlar tayyorlash tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish, mahalliy texnologik ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash va axborot xavfsizligini kafolatlash zarur. Ayniqsa, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va "big data" tizimlarini iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga keng joriy etish O'zbekistonning raqamli transformatsiyasini tezlashtiruvchi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Umuman olganda, axborot-kommunikatsiya bozori iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, innovatsion yangilanishlarni jadallashtirish, intellektual mehnat ulushini oshirish va global raqamli makonda O'zbekistonning raqobatbardosh o'rnini mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi. – Toshkent: Prezident matbuot xizmati, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi rasmiy ma'lumotlari (<https://mitc.uz>).
3. Xalqaro Telekommunikatsiya Ittifoqi (ITU). Global ICT Development Index Report 2024. – Geneva, 2024.
4. Jahon banki. Digital Economy for Inclusive Growth. – Washington D.C., 2023.
5. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). The Digital Transformation of Economies. – Paris, 2022.
6. Axmadov A. va Sattorov B. "Raqamli iqtisodiyot: nazariya va amaliyot." – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2023.

- =====
7. Abdurahmonov Q. “Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining iqtisodiy o‘rishga ta’siri.” // “Iqtisodiy tahlil” jurnali, №2, 2024.
 8. Statistika agentligi huzuridagi “O‘zbekiston iqtisodiyoti va AKT sohasining rivojlanish ko‘rsatkichlari – 2024” ma’lumotnomasi.
 9. IT Park Uzbekistan rasmiy sayti (<https://it-park.uz>).
 10. United Nations. E-Government Development Index Report. – New York, 2023.